छिद्रात्माज्ञानरिक्तचित्तभांडः सोपहासेतिपादपूरणार्थःसंधिः ॥ १७ ॥ महात्मसुआत्मवित्सु ॥ १८ ॥ यदेवेति फलतःसाधनतश्चसांख्ययोगयोरैक्येसतिव्यवहारोपपादनेनिस्तात्पर्येतयोर्विरोधोदृश्यमानोप्यकिंचित्करइतिभावः ॥ १९ ॥ अस्थिस्नायुश्चमज्जाचजानीमःपितृतोगुणाः त्वङ्मांसंशोणितंचेतिमातृजान्यपिशुश्रुमेतिस्त्रीपुंसाभ्यामिवपुंप्रकृतिभ्यांशरीरंनिर्वर्त्यतइत्युक्तंतदनुवदन्दृष्टांतासिद्धिमाह त्वगित्यादिना ऐंद्रियकंइंद्रियसमुदायश्चाधिकः ॥२०॥ सेंद्रियकंधातुसमकंबीजाद्बीजांतरमिवजायते नह्येकंकार्यंबीजद्वयोत्पत्तिकमितिदृष्टमस्तीत्याशयवानाह द्रव्यादिति ॥२१॥ दार्ष्टांतिकेपुंप्रकृत्योर्विषयत्वभावत्वात्संबंधासंभवमाह निरिंद्रियस्येति नतावत्पुंप्रकृत्योर्विषयविषयिभावलक्षणःसंबंधः पुंसोनिरिंद्रियत्वात्प्रकृतेस्तुच्छत्वात् नापिबीजांकुरवज्जन्यजनकभावः केवलत्वेनपुंसोबीजशक्तिशून्यत्वात् प्रकृतेरकार्यत्वाच्च नापिकुलालघटवत् पुंसोऽद्वितीयत्वेनउपादानांतराभावात् तत्कल्पनेऽनवस्थापत्तेश्च नापिअयस्कांतमणिलोहवत्तयोःसंबंधःउभयोरप्यमूर्तत्वात् मूर्तिमतोर्हिद्वयोरुभयकर्मजोऽन्य

निर्णयंचापिछिद्रात्मानतंवक्ष्यतितत्त्वतः॥सोपहासात्मतामेतियस्माच्चैवात्मवानपि॥१७॥ तस्मात्त्वंशृणुराजेंद्रयथैतदनुदृश्यते॥ याथातथ्येनसांख्येषुयोगेषुचमहात्मसु॥ १८॥ यदेवयोगाःपश्यंतिसांख्यैस्तदनुगम्यते॥ एकंसांख्यंचयोगंचयःपश्यतिसबुद्धिमान्॥१९॥ त्वङ्मांसंरुधिरंमेदःपित्तंमज्जाचस्नायुच॥ अथचेंद्रियकंताततद्भवानिदमाहमां॥ २०॥ द्रव्याद्द्रव्यस्यनिर्वृत्तिरिंद्रियादिंद्रियंतथा॥ देहाद्देहमवाप्नोतिबीजाद्बीजंतथैवच॥ २१॥ निरिंद्रियस्याबीजस्यनिर्द्रव्यस्याप्यदेहिनः॥ कथंगुणाभविष्यंतिनिर्गुणत्वान्महात्मनः॥ २२॥ गुणागुणेषुजायंतेतत्रैवनिविशंतिच॥ एवंगुणाःप्रकृतितोजायंतेनिविशंतिच॥ ॥२३॥ त्वङ्मांसंरुधिरंमेदःपित्तंमज्जास्थिस्नायुच॥ अष्टौतान्यथशुक्रेणजानीहिप्राकृतानिवै॥ २४॥

तस्कर्मजोवासंबंधोयुज्यतेनत्वमूर्तयोः नास्तिदेहीप्रतिसंबंधीयस्येति नदेहीतिचसमासद्वयेनार्थद्वयमुच्येयं नापिपराभिमतःसमवायस्तादात्म्यंवा निर्गुणेगुणसंबंधासंभवात् नह्यस्पर्शेनभसिशीतोष्णादिस्पर्शवत्त्वंवक्तुंशक्यमेवंनिरिंद्रियस्येत्यादिहेतुपंचकंपुंप्रकृत्योःसंबंधासंभवार्थमुक्तं वार्तिकेतु निःसंगस्यससंगेनकूटस्थस्यविकारिणा आत्मनोऽनात्मनायोगोवास्तवोनोपपद्यतइत्येवोक्तं तत्रासंगत्वकूटस्थत्वेप्रसाध्ये निरिंद्रियत्वादिहेतुचतुष्टयंतुबहुवादिसंमतमितियुक्ततरं ॥२२॥ कथंतर्हिएषासृष्टिरतआह गुणाइति गुणाःस्वादयः गुणेषुत्रिगुणात्मिकायांमायायां ॥२३॥ कथमसहायायास्तस्याजगज्जनकत्वमित्याशंक्यदृष्टांतेनसाधयति त्वगिति यथाद्रोणशरीरेमातरंविनापिएकेनैवशुक्रेणमेदआदिवत्त्वगादिकमपिजातं एवंएकयैवदर्पणवत्परप्रतिबिंबग्रहणशीलयाकृत्स्नोजगज्जीवात्माप्रपंचोजायतइतिश्लोकद्वयार्थः ॥२४॥

Digitized by Google